

ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Η χρήση αυτού του βιβλίου είναι εύκολη, αρκεί να έχει υπόψη του κανείς τα εξής:

Οι ιδιωτισμοί χωρίζονται σε ενότητες και δίνονται με την αλφαβητική σειρά του ρήματος που περιέχεται σ' αυτούς. Στις ενότητες παρεμβάλλονται ιδιωτισμοί που είναι συνώνυμοι του κύριου *ιδιωτισμού της ενότητας.

Αποφύγαμε, όσο ήταν δυνατό, να χρησιμοποιήσουμε μέσα στο κείμενο άλλες εκφράσεις, εκτός από τον ιδιωτισμό, για να μη γίνεται παρανόηση της σημασίας. Υπάρχουν όμως εκφράσεις που είτε δεν μπορούν να αποδοθούν με άλλον τρόπο ή η απόδοσή τους με κάποια περιφραση κάνει το κείμενο πολύ τεχνητό.

Ο ιδιωτισμός που θέλουμε να επεξεργαστούμε βρίσκεται μέσα σ' ένα κείμενο, ιστορία ή διάλογο. Σχεδόν πάντοτε υπάρχει στο κείμενο η λέξη, η φράση ή η πρόταση που εξηγεί ακριβώς τη σημασία του ιδιωτισμού, και μπορεί κανείς να τη βρει εύκολα, αν διαβάσει προσεκτικά το κείμενο, π.χ.

αδειάζω τη γωνιά
(σελ. 13)

- A – Πήγαινε, σε παρακαλώ, στη δουλειά σου.
B – Θέλω κάτι να σου πω.
A – Δε θέλω ν' ακούσω τίποτα.
B – Μα γιατί δε μ' αφήνεις να σου πω αυτό που θέλω;
A – Γιατί δε μ' ενδιαφέρει. Άντε φεύγα, άδειασέ μου τη γωνιά.

Κάτω από την ιστορία ή το διάλογο επαναλαμβάνεται η πρόταση στην οποία περιέχεται ο ιδιωτισμός και δίνονται οι συνώνυμοι ιδιωτισμοί ή οι συνώνυμες εκφράσεις – όταν, φυσικά, υπάρχουν – που μπορούν να τον αντικαταστήσουν, π.χ.·

δε δίνω δεκάρα
(σελ. 70)

- Φωνάζω, στενοχωριέμαι, προσπαθώ να τον κάνω να ενδιαφερθεί για το σπίτι και για τα προβλήματα που έχουμε, αλλά αυτός αδιαφορεί τελείως. **Δε δίνει δεκάρα**, αν ζούμε ή αν πεθαίνουμε.

..., αλλά αυτός αδιαφορεί τελείως. *Δε δίνει δεκάρα*,...

Δε δίνει δεκαράκι,...

Δε δίνει πεντάρα,...

Δε δίνει ένα παρά,...

Καρφί δεν του καίγεται,...

* Λέγοντας κύριο ιδιωτισμό εννοούμε αυτόν που βρίσκεται στη σωστή αλφαβητική σειρά.

Πολλές φορές η αντικατάσταση του ιδιωτισμού με τους συνώνυμους γίνεται χωρίς καμιά μετατροπή στη διατύπωση της πρότασης, ενώ άλλες φορές η μετατροπή είναι απαραίτητη, π.χ.

α. **τον έχω στο χέρι** (σελ. 52)

Είχε μάθει κάτι άσχημο για το παρελθόν του και
 τον είχε στο χέρι.
 τον κρατούσε στο χέρι.
 τον βαστούσε στο χέρι.
 τον είχε στριμωγμένο.
 τον είχε δεμένο χεροπόδαρα.
 τον είχε δεμένο.

β. **δεν ανοίγω το στόμα μου** (σελ. 17)

Καθίστε ήσυχα, **μην ανοίξει κανείς το στόμα του**, ...
 αλλά: **μη βγάλει άχνα κανείς**, ...
μην ακούσω κιχ από κανέναν, ...
μην ακούσω τσιμουδιά
μην ακούσω μιλιά

ή

μου κολλούν τη ρετσινιά (σελ. 62)

... το Λέανδρο συκοφάντησαν και κατηγόρησαν.
Του κόλλησαν τη ρετσινιά του προδότη ...
Του βγήκε το όνομα

αλλά: **Έβγαλε όνομα προδότη** ...

Ο αστερίσκος (*) που βρίσκεται στα αριστερά ενός ιδιωτισμού, και συνοδεύεται από παραπομπή, δείχνει ότι θα βρούμε τον ιδιωτισμό σε άλλη ενότητα ως συνώνυμον-κάποιου άλλου ιδιωτισμού, με την ίδια περίπου ή διαφορετική σημασία. Έτσι υπάρχει η δυνατότητα να γνωρίσει κανείς ένα σημαντικό αριθμό εκφράσεων ή ιδιωτισμών με τις διάφορες χρήσεις ή αποχρώσεις τους, π.χ.

α. **αδειάζω τη γωνιά** (σελ. 13)

Άντε φεύγα, **άδειασέ μου τη γωνιά**.
δίνε του.

***πάρε δρόμο**. (βλ. σελ. 60)

παίρνω δρόμο = φεύγω

κόβω λάσπη (σελ. 60)

..., όλοι **έκοψαν λάσπη**, έφυγαν, εξαφανίστηκαν.
***πήραν δρόμο**, (βλ. σελ. 13)

παίρνω δρόμο = φεύγω, εξαφανίζομαι

Η σημασία σ' αυτό το παράδειγμα είναι περίπου ίδια.

Πολλές φορές η αντικατάσταση του ιδιωτισμού με τους συνώνυμους γίνεται χωρίς καμιά μετατροπή στη διατύπωση της πρότασης, ενώ άλλες φορές η μετατροπή είναι απαραίτητη, π.χ.

α. **τον έχω στο χέρι** (σελ. 52)

Είχε μάθει κάτι άσχημο για το παρελθόν του και
 τον *είχε στο χέρι*.
 τον κρατούσε στο χέρι.
 τον βαστούσε στο χέρι.
 τον είχε στριμωγμένο.
 τον είχε δεμένο χεροπόδαρα.
 τον είχε δεμένο.

β. **δεν ανοίγω το στόμα μου** (σελ. 17)

Καθίστε ήσυχα, *μην ανοίξει κανείς το στόμα του*, ...
 αλλά: *μη βγάλει άχνα κανείς*, ...
μην ακούσω κιχ από κανένα, ...
μην ακούσω τσιμουδιά
μην ακούσω μιλιά

ή

μου κολλούν τη ρετσινιά (σελ. 62)

... το Λέανδρο συκοφάντησαν και κατηγόρησαν.
Του κόλλησαν τη ρετσινιά του προδότη ...
Του βγήκε το όνομα

αλλά: *Έβγαλε όνομα προδότη* ...

Ο αστερίσκος (*) που βρίσκεται στα αριστερά ενός ιδιωτισμού, και συνοδεύεται από παραπομπή, δείχνει ότι θα βρούμε τον ιδιωτισμό σε άλλη ενότητα ως συνώνυμον κάποιου άλλου ιδιωτισμού, με την ίδια περίπου ή διαφορετική σημασία. Έτσι υπάρχει η δυνατότητα να γνωρίσει κανείς ένα σημαντικό αριθμό εκφράσεων ή ιδιωτισμών με τις διάφορες χρήσεις ή αποχρώσεις τους, π.χ.

α. **αδειάζω τη γωνιά** (σελ. 13)

Άντε φεύγα, *αδειασέ μου τη γωνιά*.
δίνε του.

**πάρε δρόμο*. (βλ. σελ. 60)

παίρνω δρόμο = φεύγω

κόβω λάσπη (σελ. 60)

..., όλοι *έκοψαν λάσπη*, έφυγαν, εξαφανίστηκαν.
 **πήραν δρόμο*, (βλ. σελ. 13)

παίρνω δρόμο = φεύγω, εξαφανίζομαι

Η σημασία σ' αυτό το παράδειγμα είναι περίπου ίδια.

β. *παίζω στα δάχτυλα* (σελ. 20)

Τα ξέρω όλα πολύ καλά, *τα παίζω στα δάχτυλα.*
τα μασώ κάτι τέτοια.

**τα μασώ αυτά.* (βλ. σελ. 97)

τα μασώ = τα ξέρω πολύ καλά

τρώω *κουτόχορτο* (σελ. 97)

Άστα αυτά, γιατί δεν τα πιστεύω. Εγώ δεν *τρώω κουτόχορτο.*

τρώω άχυρα.

τρώω λάχανα.

τα τρώω αυτά.

**τα μασώ αυτά.* (βλ. σελ. 20)

τα μασώ = είμαι αφελής και τα πιστεύω

Στο δεύτερο παράδειγμα η σημασία του ιδιωτισμού είναι διαφορετική.

Ο αστερίσκος (*) χωρίς παραπομπή δείχνει ότι ακολουθεί, στην ίδια ενότητα, κείμενο όπου φαίνεται η διαφορετική απόχρωση ή η διαφορετική σημασία, π.χ.

παίρνω είδηση (σελ. 75)

... και σε κατάλαβα· σε *πήρα είδηση* ...

πήρα χαμπάρι ...

**πήρα μυρωδιά* ...

πήρα πρέφα ...

παίρνω μυρωδιά = καταλαβαίνω, αντιλαμβάνομαι

Και παρακάτω στην ίδια ενότητα:

**παίρνω μυρωδιά*

(σελ. 76)

A – Τι μαγειρεύεις;

B – Κρέας με μελιτζάνες· έλα να *πάρεις* μια *μυρωδιά*.

A – Α, όχι. Καλύτερα να μην το δοκιμάσω· *πεινώ* τόσο πολύ που, αν *πάρω* *μυρωδιά*, θα σου ζητήσω ολόκληρη μερίδα, δε θ' αρκεστώ σε μια μπουκιά.

παίρνω μυρωδιά = δοκιμάζω

Οι δύο αστερίσκοι (**) που συνοδεύονται από παραπομπή δείχνουν ότι ο ιδιωτισμός υπάρχει και σε κάποια άλλη ενότητα, αλλά ακολουθεί και κείμενο στην ίδια ενότητα, π.χ.

κοιμάμαι όρθιος (σελ. 61)

– Κατάλαβα. *Κοιμάται όρθιος.*

***Χάφτει μύγες.* (βλ. σελ. 97)